

**Activiteitenverslag van de Stichting tot
Behoud van Cultuurhistorische
Buitenplaatsen over het jaar 2021**

Inleiding

De Stichting tot Behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen is eigenaar van de buitenplaats Berbice, Leidseweg 221 te Voorschoten.

Hieronder treft u het activiteitenverslag van de buitenplaats over het jaar 2021 aan.

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van de restauratie van het Zocherpark. Het park heeft een metamorfose ondergaan. De pandemie legde wel wat beperkingen op, maar het werk heeft min of meer ongestoord plaats kunnen vinden.

De restauratie van het park

De grootste activiteit, die in 2021 heeft plaats gevonden, is de restauratie van het park. In 2019 hadden we de fondsen geworven voor het restaureren van het park naar het ontwerp en aanleg van J.D. Zocher sr. uit 1803. De al in 2019 aangevraagde vergunning werd in maart 2020 verleend. Het was een forse tegenvaller dat de gemeente ons een legesheffing oplegde van bijna € 17.000. We hebben daar een bezwaarschrift tegen ingediend en dat heeft er toe geleid dat de legesheffing in januari 2021 is teruggebracht tot € 4.500.

Met de vergunning op zak en de financiering rond is er in 2020 onder leiding van de projectdirectie, bestaande uit Peter Verhoeff en Korneel Aschman, een aanbesteding gestart voor het uitvoeren van de parkrestauratie. De projectuitvoering werd in november 2020 vergund aan hovenier Van der Heijden uit Den Hoorn.

In januari verscheen het hoveniersbedrijf op de buitenplaats en begonnen de werkzaamheden met het uitzetten van de nieuw ontworpen padenstructuur. Toen in februari ook baggerbedrijf Baars op de buitenplaats arriveerde, was het een drukte van belang. Dat baggeren was overigens in een week geklaard en daarmee waren we 800 m³ bagger kwijt.

Voor onze tuinbaas Wilbert van Erp werden het drukke tijden, want weliswaar lag er een ontwerp en was er een uitvoeringsplan, maar dat nam niet weg dat ook hier de 'devil in de detail' is. Wilbert heeft er gedurende de rest van 2021 zijn handen vol aan gehad.

Er waren twee onderdelen van het herstelplan, die er uitsprongen qua omvang en complexiteit. Allereerst de aanleg van de kleine vijver, waarbij met name de beschoeiing qua ontwerp na het aanvangen van de uitvoering niet aan de gewenste specificatie voldeed en dus een ander ontwerp noodzakelijk was. Dat is er gekomen en dat heeft een fraai resultaat opgeleverd. Ook het achterterrein van het hoofdhuis, wezenlijk onderdeel van het herstelplan, bleek bij nader inzien anders te moeten worden ontworpen en uitgevoerd. Dat kwam mede omdat tegen het hoofdhuis aan een bestrate 18^e-eeuwse plint werd blootgelegd, die we ook in die stijl hebben hersteld.

Niet onvermeld mag blijven dat er ook archeologische bevestiging is gevonden van de oorspronkelijke kleine vijver door het aantreffen van een deel van de oorspronkelijke beschoeiing en de duiker naar een niet meer bestaande watergang. Bij de keuken werd een oude betegelde waterafvoer van de cisterne aangetroffen, die na inspectie weer is toegedekt. Uiteindelijk gaat het in een park om het groen en de 100 nieuwe bomen en 700 aangeplante struiken laten dat overduidelijk zien. Met het grind rondom het huis werd een visuele afronding tot stand gebracht, die bij zonlicht oogverblindend is.

De externe begeleidingscommissie van het parkherstel, waarin vertegenwoordigers van de Provincie, de RCE en de gemeente zitting hadden, heeft in 2021 twee keer vergaderd; een keer via TEAMS en een keer fysiek in juni 2021 (dat kon toen op veilige afstand). Tijdens die

vergadering was het project zover gevorderd, dat de begeleidingscommissie daarmee zijn werkzaamheden kon afronden.

Fysiek werden de laatste struiken geplant in december en er worden er nog enige na geleverd in het voorjaar van 2022.

Corona op de Buitenplaats

Voor het tweede achtereenvolgende jaar heeft de Coronapandemie ons parten gespeeld in tweeërlei opzicht.

Allereerst moest bij het vrijwilligerswerk in de diverse samenstellingen voldoende veiligheid in acht worden genomen. Zeker bij het werk in het huis (klusteam en huisteam) legde dat beperkingen op. Maar ook bij het werk in het park moest rekening gehouden worden met voldoende afstand; daarom werkten we in kleinere groepen en bij de aanvang en het koffiedrinken moest de 1.5 meter voldoende in acht worden genomen. Inmiddels zijn we daar min of meer aan gewend geraakt.

Maar ook de ontvangsten in 2021 zijn grotendeels niet doorgedaan. Alle grote activiteiten (de Dag van het Kasteel, de Rozentea en Open Monumenten Dag) zijn niet door gegaan en diverse kleinere excursies zijn afgelast. Rond de zomer konden een beperkt aantal excursies met de nodige maatregelen toch doorgang vinden, omdat toen de landelijke beperkingen op een lager niveau lagen. Al met al zijn de ontvangsten uit deze evenementen zwaar tegengevallen. Het park is wel het gehele jaar opengesteld gebleven voor bezoekers. Omdat de bezoekers van het park meestal alleen of in beperkte aantallen komen, kon dat het hele jaar doorgaan en zijn er enkele duizenden individuele bezoekers geweest.

We hopen dat 2022 in dat opzicht weer een normaler jaar wordt.

De tuinmuren

In 2020 is aan de Provincie een bijdrage gevraagd en gekregen voor het uitvoeren van een ontwerpstudie naar de restauratie van de tuinmuren. Het gaat daarbij om de noordoostelijke en de zuidwestelijke muur in de rozentuin. Van de noordoostelijke muur is tweedeede ingestort (het laatste stuk met de stormen van begin 2020) en de zuidwestelijke muur staat gestut door stalen bielzen nog goed overeind. Architect Enderman heeft in nauw overleg met de RCE de ontwerpstudie uitgevoerd, zodat we in september 2020 in staat waren een voorlopige subsidieaanvraag in te dienen bij de Provincie. Omdat ons vermogen op dat moment behoorlijk aangetast was door de ontwikkelingen op de financiële markten en ons inkomen in 2020 onder grote druk stond, moesten we voor een hoge financiële dekking gaan. Medio januari 2021 hebben we zowel de vergunningsaanvraag bij de gemeente als de formele subsidieaanvraag bij de Provincie ingediend. De vergunning is in het derde kwartaal verleend en de subsidie van de Provincie al in april. We hadden in 2020 al een toezegging van het Prins Bernhard Cultuurfonds gekregen en daarmee was ook de financiering rond. Bij de aanbesteding in de tweede helft van 2021 hebben we moeten constateren dat de bouwsector zo vol met opdrachten zit, dat van de vier aannemers er uiteindelijk een is overgebleven. Met deze aannemer hebben we begin 2022 een bouwteam opgestart om het project definitief uit te werken. De uitvoering hopen wij in 2022 aan te vangen en af te ronden.

Een (on)bekende gast op de buitenplaats

Medio 2021 werden wij er van op de hoogte gesteld dat op een veiling in Brussel een portretschilderij, toegeschreven aan Jan Weenix, werd aangeboden, waarvan onduidelijk was wie de geportretteerde persoon was. Omdat de persoon sterke gelijkenis vertoonde met ons bekende portretten van Pieter de la Court van der Voort en omdat bekend is dat Jan Weenix en Pieter de la Court elkaar kenden, hebben we het aangedurfd om op het schilderij te bieden en hebben het ook in ons bezit gekregen. Nu gaat nader worden uitgezocht of onze veronderstelling omtrent de afgebeelde persoon juist is. Zo ja dan hebben we een -voor onze buitenplaats- unicum verworven, zo niet dan hebben we een fraai portret in ons bezit.

De vrijwilligers

Voor een buitenplaats als Berbice draait alles op basis van de inzet van vrijwilligers.

Helaas moesten wij in januari 2021 afscheid nemen van onze vrijwilliger en lid van het Klusteam Cees de Vormer. Hij overleed na een kort ziekbed op 5 januari 2021. Wij missen hem. In het winterseizoen van 2019/2020 heeft het Klusteam de restauratie van de bijkeuken en de hal in uitvoering genomen (zie verderop in dit verslag).

Om de vrijwilligers te bedanken organiseren we jaarlijks een feestelijk bijeenkomst voor alle vrijwilligers en hun partners, het zogenaamde Klokkenseest. Hoewel wij een datum in december hadden vastgesteld, moest deze bijeenkomst om de bekende reden afgelast worden. Wel konden we onze vrijwilligers op 4 december een kleine Sinterklaassurprise met gedicht aanbieden in het teken van de restauratie van het park.

In de loop van 2020 hebben we van enkele vrijwilligers afscheid genomen (in bijna alle gevallen vanwege de met de gevorderde leeftijd samenhangende afgenomen fysieke conditie), maar hebben we ook enkele nieuwe vrijwilligers kunnen verwelkomen

Werkzaamheden 1e verdieping

Afgelopen jaren zijn in de vier kamers op de eerste verdieping stapsgewijs werkzaamheden uitgevoerd om ze na het bouwkundig herstel door aannemer Burgy weer in te kunnen richten. Hierbij wordt de geschiedenis van het huis zo veel mogelijk betrokken. Zo worden de kamers opnieuw ingericht met meubelen die in het pand aanwezig waren en is er voor de stoffering van drie van de vier kamers gekozen voor patronen van Theo Nieuwenhuis. Carel Begeer heeft zelf in 1914 een groot vloerkleed besteld van Nieuwenhuis en ook de kast uit het ameublement, dat hij ontwierp ter gelegenheid van zijn huwelijk in 1913, is gestoffeerd met een stof naar ontwerp van Theo Nieuwenhuis.

In drie kamers is met de oude techniek van betengelen behang aangebracht door de firma Oostendorp. Voor de hoekkamer aan de achterkant, grenzend aan het oude boudoir van Ruut Begeer, is een behang met een geabstraheerd floraal design met gouden accenten gekozen, gemaakt door een Zweedse fabriek en daar geproduceerd met een 19e -eeuwse machine. Voor de twee kamers aan de voorkant is nieuw behang ontwikkeld dat gebaseerd is op reststukken van behangontwerpen door Theo Nieuwenhuis. Peggy Bannenbergh heeft voor de hoekkamer het ontwerp digitaal uitgetekend, Annemieke Houben en Rem Posthuma hebben verder invulling gegeven aan kleuren en details van dit behang.

Voor de kamer daarnaast, ook aan de voorkant van het huis, is een fotoprint gebruikt. Op het geleverde en aangebrachte behang is het ontwerp niet in de juiste maatvoering uitgevoerd. We zijn daar nog over in overleg met de firma Oostendorp. Voor de klapraamkamer aan de achterkant was al eerder een stoffen wandbespanning naar ontwerp van Theo Nieuwenhuis in goudgeel aangebracht, gemaakt door de werkplaats van het Textiel Museum in Tilburg. De stichting heeft voor deze kamer een kast aangekocht, ontworpen door Cornelis van der Sluys, met aan de binnenkant nog de originele bekleding van Theo Nieuwenhuis. Ook staan hier meubels uit een privécollectie.

In de hoekkamer aan de achterkant is het Beierse slaapkamerameublement geplaatst, dat Ruut Begeer van haar oom Anton Carel Begeer had geërfd en afkomstig was uit het "Waldhaus" te Darching Oberbayern. In de hoekkamer aan de voorkant is een gedeelte van het slaapkamerameublement van Carel en Henriëtte Begeer geplaatst, ontworpen door Karl Bertsch en gemaakt door de Deutsche Werkstätten in 1917. Het klussteam en de huisploeg hebben zich ontfermd over het plaatsen van de meubels en verdere aankleding van deze twee kamers. Ook is de antieke rankenkast die voorheen in de hal van Berbice stond, maar sinds de jaren '70 elders in gebruik was, dit jaar aan de stichting geschonken en op de eerste verdieping geplaatst.

Het Klussteam

Het jaaroverzicht van het klussteam begint met de droevige mededeling dat ons gewaardeerde lid Cees de Vormer aan het begin van het jaar is overleden. Wij vonden het heel bijzonder dat, ondanks alle Corona beperkingen, het gehele klussteam was uitgenodigd om hem naar zijn laatste rustplaats te begeleiden. Wij denken dat Cees met plezier en trots heeft teruggedacht aan de vele karweien waaraan hij op Berbice heeft bijgedragen.

Ook dit jaar is het klussteam elke dinsdag bijeengekomen helaas, net als vorig jaar, met de nodige Corona beperkingen. Naast de vele kleine klussen zijn de volgende werkzaamheden het vermelden waard. Het herstel van de bijkeuken, WC en garderobe van de zij-ingang waarmee eind 2020 een start was gemaakt, is rond mei afgerond. Plafond (lijfolie), muren (kalkcement/stuc/kalkverf) zijn hersteld en voorzien van de oorspronkelijke kleuren. Achter de verwijderde hardboard platen van het plafond van de garderobe is zgn. "boerenhouting" te voorschijn gekomen gelijk aan die van de gang op de eerste verdieping. De bijkeuken is nu voorzien van een luik voor de watermeter, een hergebruikt/aangepast oud kastje voor om de boiler en een fraai terughoudend gerestaureerd oud, op een veiling aangekocht keukenblok. Ook is als goût artistique de oude fiets van mevrouw Henriëtte von Weiler, die al jaren overal in de weg stond, aan het plafond opgehangen! In de garderobe is de fraaie plafondlamp in ere hersteld.

De raamkozijnen en vensterbanken aan de binnenkant van de oranjerie die door jarenlang condenswater hoog nodig moesten worden aangepakt, zijn weer keurig in de lijfolieverf gezet. Verder zijn er op de tuinmuur bij het schuithuis ongeveer 80 oude dakpannen in de kalkcement gelegd. De dakpannen dienen om de stuclaag, die in 2022 voor de derde keer zal worden hersteld, te beschermen tegen inwateren. De muur zal dan uiteindelijk identiek zijn aan de oude tuinmuur naast de oranjerie waar geen problemen met de stuclaag zijn opgetreden. Veel werk is er ook verricht aan vrijwel het hele meubilair van de rozentuin. Op basis van veelal "thuiswerk" i.v.m. Corona, staat nu weer alles strak in de lak.

De retranchementsmuur is voorzien van 10 grote spalierhekkens om het leifruit te kunnen vastbinden. De hekkens zijn opgehangen aan de oude nog beschikbare bijzondere "Berbice-

haken". Een smid heeft de haken voorzien van modern schroefdraad om de gerestaureerde retranchementsmuur zo min mogelijk te beschadigen. Het pad aan de zijkant van de oranjerie is voorzien van drainagebuizen die aangesloten zijn op de waterkoffer van de hemelwater afvoer van de oranjerie.

Verder zijn er diverse kleinere klussen in het park verricht: de brugleuningen van de brug naar de Zilverfabriek zijn in de grondverf gezet, voor bezoekers is een simpel fietsenrek geplaatst zodat de fietsen niet lukraak tegen allerlei bomen en hekken worden gezet en is de bewateringsinstallatie in het park aangelegd.

Het hoofdhuis

Ook voor het huisteam had corona gevolgen. Niet meer met zijn allen maar steeds met "wat mocht" werken in het huis. Naast het stoffen, poetsen en zuigen om het huis schoon te houden hebben we, nadat het klussteam zijn werk gedaan had, de bijkeuken en de andere ruimtes weer kunnen opruimen en inrichten. Zoals Mej. Begeer het graag wilde hebben we alleen de spullen gebruikt die in het huis aanwezig zijn om zo haar sfeer te behouden. Op zolder zijn we op zoek gegaan naar de meubelen, vitrage en gordijnen voor het inrichten van de kamers op de eerste verdieping.

In het huis zijn, met steun van de Vrienden van Berbice, de grote zitbank, een aantal kroonluchters en het staand horloge gerestaureerd. De restauratie van het staand horloge is uitgevoerd door onze vrijwilliger Carola Max met een oogverblindend resultaat.

Het park

De vele werkzaamheden voor de restauratie van het Zocherpark zijn al eerder aan de orde geweest. Daarnaast bleef er op de gebruikelijke maandelijkse tuinzaterdagen genoeg te doen aan het gewone onderhoud zoals onkruid wieden. Het aantal vrijwilligers dat het aandurfde om met alle zorgen en beperkingen door corona naar Berbice te komen bleef gelukkig redelijk op peil. Besmettingen zijn er niet geweest, mede omdat er eigenlijk altijd buiten koffie werd gedronken op gepaste afstand.

Het rosarium

Het rozenteam heeft gedurende het jaar rozenvakken aangevuld en heringericht. De in 2020 aangeschafte Hanzestad rozen bewezen duidelijk een aanwinst te zijn. Het bed onder de treurwilg is drie spaden diep uitgegraven en afgezet met worteldoek en een plastic rand. Om bodemaaltjes te bestrijden werd het beplant met afrikaantjes, die gedurende de zomer een kleurrijk geheel vormden. Er zijn nieuwe proefrozen geplant in de zoektocht naar soorten die tevreden zijn met een zanderige bodem. Op 4 juli werd, binnen de coronamaatregelen, een gezellige open "rozenmiddag" georganiseerd, toen de bedden op hun mooist waren. Met veel inspanning zijn de buxusbollen en hagen succesvol aangepakt in de voortdurende strijd tegen de buxusmot.

Het leifruit

Het leifruitverhaal is vergelijkbaar met dat van 2020. Ondanks Corona zijn er weer mooie ontwikkelingen te vermelden. Bij de deelnemers van de leifruitsnoeiploeg nemen de technische snoeivaardigheden steeds verder toe en daardoor kon er individueel en dus veilig gewerkt worden. Het noodzakelijke onderhoud is dus gewoon uitgevoerd. In het najaar zijn nog enkele jonge bomen verplant en de meest opvallende is een 4-armige leipeer die tegen

de gevel van de tuinmanswoning een plek heeft gekregen. Het had eigenlijk een 7-armige boom moeten worden, want er zitten nog 7 historische muurankers in de gevel, maar dat was te hoog gegrepen. Bovendien is met meer onderlinge afstand tussen de 4 verticale armen de vorm van de boom beter zichtbaar. Bij de muur à retranchement zijn spalierhekken opgehangen. In de boomgaard zijn ook nog enkele bomen bijgeplaatst en door het uitgevoerde grondwerk en inzaaien van een kruidenrijk grasmengsel is het echt een boomgaard geworden.

De moestuin

Nadat al vroeg in het seizoen de vervuilde grond was afgevoerd en een mooie nieuwe vracht groencompost was toegevoegd ging de moestuingroep enthousiast verder om het mooie resultaat van seizoen 2020 te evenaren. Vooral door de komst van de jonge, maar toch ervaren vrijwillige tuinder Verena Demoed is de goede ontwikkeling doorgezet. De uitgevoerde grondverbetering maakte dat de oogst zichtbaar beter werd. Het composteringsproces is opgewaardeerd en met paardenmest van de burens heeft ook circulariteit meer aandacht gekregen. Het geleidelijk investeren in grondverbetering en bodemleven is een langzaam proces, maar zal zeker vruchten gaan afwerpen. De hoeveelheid oogst neemt ook langzaam toe en alhoewel het een kleine moestuin blijft, is er toch nog enkele keren verse groenten naar de plaatselijk Voedselbank gebracht. De positieve ontwikkeling van de moestuin van Berbice blijft niet onopgemerkt, want de moestuin is ook meegenomen in het onderzoek naar historische moestuinen van Zuid-Holland met zelfs een foto van onze moestuin in het persbericht.

De Vrienden van Berbice

De Vriendenactiviteiten hadden te lijden onder corona. Telkens al we dachten “nu kan het weer”, werden we achterhaald door persconferenties van het kabinet over de corona golfbewegingen. Een lezing en een concert werden steeds maar uitgesteld. Uiteindelijk is zelfs de kleinschalige ontvangst van de Vrienden in november niet doorgegaan.

Communicatie en evenementen, PR 2021

Gemaakte afspraken in dit tweede pandemiejaar moesten soms worden verplaatst en/of afgezegd. Zo konden geplande activiteiten die zouden inspelen op de ontstane slavernijdiscussie en het Nederlandse verleden, geen doorgang vinden.

Op 17 juli konden we wel leden van OGLV ontvangen, die op afstand en in kleine groepjes huis en tuin bezochten. Ook kon op 16 augustus, na eerder uitstel de ontvangst van de dames Soroptimisten doorgang vinden met rondleiding door tuinen en park en met een uitgebreide thee. In december berichtten ze dat ze zó van deze dag hadden genoten, dat ze terugdenkend alsnog hadden besloten een extra bedrag te schenken aan de buitenplaats. Op 3 september wandelde een grote groep nieuwsgierige Leidse Schooltuinvrijwilligers door de poort. Ze genoten van hun welverdiende dagje uit, van het park en vooral van de moestuin. De tweede rondleiding in het najaar met het Zuid-Hollands Landschap op

Beresteijn en Berbice kon ook nog doorgaan. Daarna namen de coronabeperkingen weer toe en liep het bezoekjaar ten einde.

In het voorjaar was een groot artikel verschenen over Berbice met door ons geleverde foto's in het luxe toeristenblad voor de bollenstreek Magazine XXL.

Financiën

In tegenstelling tot het jaar 2020 is het jaar 2021 in financieel opzicht voor de stichting goed verlopen. De hoge beurskoers rond de jaarwisseling zorgde voor een ongekend hoge waarde van de beleggingen. Voor onze stichting is de waarde van de beleggingen niet primair maatgevend, immers wij hebben belegd met het oog op een stabiele jaarlijkse opbrengst uit de beleggingen. Met de inkomsten uit de verhuur en pacht vormt de opbrengst uit beleggingen de kurk waarop de stichting drijft. Beide inkomstenstromen waren dit jaar op of boven het begrote niveau. De inkomsten en uitgaven in 2021 leverden mede daardoor een positief saldo op. Dat werd nog versterkt door een aantal eenmalige inkomsten: speciale donaties en een vergoeding voor schade t.g.v. het boren van de tunnel voor de Rijnlandroute. In 2022 zullen we die schade herstellen.

Toekomst/vooruitzichten

Zoals onder de vorige paragraaf al aangegeven was de waarde van de beleggingen eind 2021 ongekend hoog. Zoals de zaken er thans voor staan (juni 2022) hebben we daar een behoorlijke veer gelaten, maar dat hoeft niet bezwaarlijk te zijn omdat het de inkomsten uit het vermogen nauwelijks aantast. Met de inkomsten uit beleggingen en de huurinkomsten kan de stichting zijn taken en verplichtingen structureel dekken. Onze aandacht is er dan ook op gericht de uitgaven op het huidige niveau te beheersen. Dan kunnen we langjarig onze huishouding in balans houden.

.

Slotpassage

Onze stichting heeft in financieel opzicht een redelijk goed jaar achter de rug. In 2021 hebben we het park in Zocheerstijl hersteld en in 2022 en 2023 zullen we de tuilmuren rondom het rosarium herstellen. In de financiering daarvan is voorzien. Als zich geen grote tegenvallers voordoen, zal dit in 2023 gereed komen met een overzienbare eigen bijdrage van de stichting. Het bestuur van de stichting tot Behoud van Cultuurhistorische buitenplaatsen is de vrijwilligers dankbaar dat we dit moeilijke tweede Coronajaar nu achter ons kunnen laten. We doen dat in de hoop en verwachting dat het jaar 2022 weer een 'normaal' jaar wordt.